

Ha ősz, akkor „paraszt Párizs”

ESZMECSERE A VÁSÁRHELYI MŰVÉSZET HELYZETÉRŐL

Kemény, állhatatos, már-már historikus léptékű szellemi bázis. Tán túlél bennünket is, akár egy derék diófa. Mert nincs még egy országos, vegyes műfajú képzőművészeti seregszemlénk, amely a hódmezővásárhelyi őszi tárlatok vitalitásával vetekedhetne. Nemrég ünnepelte fél évszázados fennállását, most pedig az ötvenharmadik kirukkolásnál tart. Vagyis csak-csak pereg az idő. De sajnos majdhogynem nyomtalanul, változatlanul. A hetvenes esztendők óta ugyanis a hazai kulturális sajtó jóformán szóba sem hozza e népszerű, realista gyökérzetű fórumot. Akárha egy riasztó fekete báránnyal lenne dolguk. Pedig az előbbi időszaktól a vásárhelyi felvonulások zöld utat engedtek a legkülönfélébb modern, posztmodern törekvéseknek is. Csak látszólag mindhiába. A közelmúltban egyetlen komolyabb fővárosi kiállítási intézmény sem vállalta, hogy az ötvenesztendős jubileum válogatott anyagát bemutassa. Miként ezt a negyedszázados tisztelgésnél a Múcsarnok még természetesen megtette. Úgy néz ki az egész, mintha e hosszúra nyúló, feloldhatatlannak tűnő szemléleti különállásban némileg az egykori urbánus–népi ellentét prolongálódna.

Ám mit gondolnak erről – egyben a vásárhelyi művészet helyzetéről, alakulásrendjéről – az ismertebb, rangosabb elméleti és gyakorlati szakemberek. Akik maguk is érdekeltek az őszi tárlatok megvalósulásában. *Nagy Imre* művészettörténész mindenesetre hét esztendeig a Tornyai János Múzeum igazgatója volt, ma meg a Csongrád megyei múzeumi szervezet osztályvezetője. *Nagy Gábor* és *Pataki Ferenc* viszont ugyanúgy festő- és képzőművész, ahogyan *Sejben Lajos* és *Darázs József*. S ha már a mértékadó szakmai lapok nagyvonalúan eltekintettek a jubileummal járó átfogóbb értékeléstől, mérlegeléstől, akkor most igyekezzünk pótolni valamit. Hisz nem csupán ideje: rendje is adódhatna a jelentősebb eseményeknek.

– *Mindnyájan érzékeljük: az utóbbi évtizedekben a hazai képzőművészetben amolyan gyűjtő- és ütközőpont lett a vásárhelyi műhely, s vele együtt az őszi tárlatok sora is. Aki ide kötődik, itt állítja ki műveit, az kissé gyanússá, konzervatívvá válik. Szerintetek hogyan, miként alakulhatott ki ez az egészségtelen, lehetetlen helyzet?*

N. G.: Ezt egyikünk sem bírja pontosan, hitelesen levezetni. Nekem azonban érdekes összefüggések jutottak eszembe, ahogy felkértél bennünket e disputára. Ha jól emlékszem: a húszas, harmincas évek környékén Tornyai János fogta magát, aztán elment Szentendrére. Majd ezen a telepen töltötte néhány termékeny nyarát. Mint ahogy a fiatal Barcsay Jenő is tüzetesen szétnézett Vásárhelyen, bár végül Szentendrén telepedett le. Egyben a rangos COBRA csoport egyik alapítója, Corneille is ugyanitt állapodott meg, hogy együtt tudjon munkálkodni az Európai Iskola kiváló képviselőivel. Oda akarok kilyukadni: nálunk azért egy nagy-nagy történelmi lehetőség valahogy parlagon maradt. Mert az alföldi és szentendrei iskola több ponton egymásra találhatott volna. Ezzel aztán a magyar művészetben rejlő termékeny energiák óhatatlanul felerősödtek volna, amikkel az

európai kultúra áramkörében is tisztos, karakteres helyet nyerhettünk volna. De sajnos nem így történt. Ehelyett időközben a poros, avított és széthúzó nézetek éledtek újjá.

P. F.: Én ennél is szélesebbre nyitnám ezt a historikus vonzatú kérdéskört. Akár az egész huszadik század relációjában is szemlélődhetünk. Mivel lényegében azon morfondírozunk: honnan is származhatnak ezek a szakmai, világszemléleti ellentétek. Elég az hozzá: már Van Gogh is pontosan ráérezett a modern életformában rejlő csapdákra. Láta a nyugati ember reménytelen, hitehagyott küszködését és vergődését, látta az elidegenedés sorvasztó árnyait. Ezért a természetközeli keleti világban jelölte meg a fejlődés autentikusabb forrásait. Ahol az éltető fénynek, a hűségnek vagy a nyugodtabb, szisztematikusabb életritmusnak komoly becsülete van.

Itt mindjárt egyik kedvenc írómat, Márait idézhetem, aki a Kassai Órjáratban a következőket mondja. „Mindenekelőtt le kell számolni mindenfajta hazugsággal, a blöffel. Minden gyanús. Ez a hazugság százada. Lassan mindenről kiderül, hogy valamilyen ősi, eredendő füllentés van mögötte. Ezt a rekordvágynak köszönhetjük. Az ellenőrzés tökéletlenségének, egyfajta szépirodalmi felelőtlenségnek, amely eláradt a nyugati léleekben. Talán ott kellene kezdeni, hogy mindenekelőtt csináljunk rendet az összeomlott katedrálisban, a nyugati ember lelkében. S rakjunk vissza mindent a helyére...”. Szóval kapaszkodókat kell keresnünk. Többek közt ilyen nagyszerű gondolkodókat.

– Így igaz. Mégis célszerű lenne, ha valamivel közelebb lépnénk a hazai, a vásárhelyi művészet problémahalmazához. Mi a helyzet például a sokszor kárhozottat realista felfogás továbbélésével? Másfelől meg az ebből kiinduló stílárís, szemléleti felfrissülésekkel?

D. J.: A vásárhelyi művészet történelmi alakulásrendjét lényegében kivételes, szerves folytonosság járja át. A kortárs alkotók jórészt ott folytatták munkálkodásukat, ahol a meghatározó, rangos elődök abbahagyták. És itt Tornyai vagy Endre Béla mellett Nagy Istvánra is utalnék. Minthogy Németh József vagy Szalay Ferenc műhelyeiben éppúgy igényes, karakteres festészet bontakozott ki, mint a gigászi erejű, monumentális hatású Kohán Györgynél.

Nekem ellenben most Szalay Cantata profanaja tűnik a legfontosabb példának (1964). Ebben a remeklésben úgyszólván minden benne van. A modern, szürrealista nyelvezet autentikus alkalmazása ugyanúgy, akárcsak a paraszti kultúra, a népművészet mélyebb rétegeinek kiaknázása. Nem véletlen, hogy ettől kezdve kimondottan felkapott, divatos téma lett ez a bartóki forrású képzetkincs. Csakhogy a vásárhelyi alkotók nem bírták érdemben kibontani, továbbfejleszteni a paraszti folklórban rejlő nagyszerű lehetőségeket. Inkább a látványfestészet, a zsánerpiktúra irányába mentek el. Szerencsére Földi Péter, Halmy Miklós és Kalmárné Horóczy Margit kiugró tevékenységében létrejött ez a népi, korszerű szimbíózis, nem is szólva Bukta Imre páratlan eredményeiről.

S. L.: A kilencvenes évek óta szerepelek a vásárhelyi tárlatokon. Így többször tanakodtam, meditáltam: valójában milyen is e művészeti fórum szellemisége. Majd arra jöttem rá: itt hosszabb távon voltaképp egy stílus mellé tették le voksukat. Mármint a realizmus mellé. Olyan ez, mintha némiképp távcsövön keresztül figyelnék a sokrétű valóságot. S meglehetősen szűk, visszafogott skálán mozog a művek szemléleti, stílárís tolmácsolása. Ebből pedig egy nehezkesebb, bigottabb mentalitás is kiolvasható. Hogy mást ne mondjak: míg a többi hazai város egy-egy műfaji terület gondozásában, otthonteremtésé-

ben serénykedik, addig Vásárhelynek a realizmus lett a mindene. Ez a felfogás alkalmanként hol igazodásra, hol meg vetélkedésre és korszerűbb előadásra serkentette a szegedi alkotókat is.

N. I.: Jó lenne e vitát kissé felpezsdíteni, konkrétabbá tenni. 1984-től minden őszi tárlat zsűrizésében részt vettem, ennél fogva közelről – mondhatni belülről – láthattam a kiállítások szervezési, megvalósulási fázisait. De úgy egészében is van rálátásom a vásárhelyi művészet helyzetére, a dolgok alakulására. Ezért az a véleményem, hogy nem szabad összemosnunk a korai és mostani évtizedek társadalmi, művészeti viszonyait. Ne feledjük: a hatvanas, hetvenes esztendőkből még korántsem volt olyan információs, tájékoztató szabadság, mint jelenleg. Akkor a Művészet folyóirat számai hatottak meghatározó módon a képzőművészek szemléletére. Ebben pedig Pap Gábor művészettörténész elmélyült cikkei, sorozatai tekintélyes helyet szenteltek a népművészeti bázisú, közösségi szellemű tárgyformálás alternatíváinak. Ami egyébként összecseng a Darázs József által érintett népi orientációval. Az akkori kultúrpolitika azonban nem tartotta támogathatónak ezt a számára nacionalista jegyeket mutató tendenciát.

Ugyanakkor nem értek egyet Sejben Lajossal, amikor a bigottság jelzőjét használja. Tudomásul kell vennünk: a zsűri bizottságok kényszerűen hozott anyagból dolgoznak – azaz a művészek által beadott művekből válogatnak. Igaz, egy-egy természetelvű mester fenntartásai, negációi néha beleszóltak a tárlatok összetételébe, ám egészében mégsem ezek a perdöntőek egy-egy kiállítás összképének a kialakulásában. Ami annyit tesz: a szemléleti, stílári változás ódiuma igenis jelen van az őszi tárlatok alakulásában. Elég most csak Fehér László képeire gondolnunk, amelyek az utóbbi esztendőkből minduntalan helyet kaptak a falakon. És az analóg példákat jócskán bővíthetném.

– *Csakugyan, a vásárhelyi felvonulások egyik szembetűnő sajátossága és erőforrása, hogy jó néhány egységesen elismert, korszerű alkotónk szinte rendszeresen képviselteti magát e seregszemléken. Váli Dezsőt, Pásztor Gábort vagy Almássy Aladárt ugyanúgy megemlíthetném, mint Földi Pétert, Sulyok Gabriellát, Paizs Lászlót vagy Krajcsovics Évát. Ez pedig azt jelenti: a művészek tetemes hányada édeskeveset törődik a kritikus osztályozásokkal, besorolásokkal és negligálásokkal. Mintha mind máig eldöntetlen, nyitott kérdés lenne: tényleg csak a legfrissebb, legdivatosabb nyugati áramlatok zászlói alatt jöhetnek létre számottevő, jelentős alkotások. Ilyenképp a képzőművészeti értékrend aktuális dilemmáit is beépíthetnénk töprengéseinkbe.*

N. G.: Szerencsés példákat említettél. Az utóbbi időszak őszi tárlatain ugyanis valóban tetten érhető egyféle üde, egészséges stílári színesség. Csak éppenséggel a legjellemzőbb kortársi tendenciákat tükröző vonulatok kissé szegényesek. Itt most a hagyományos műfajok artisztikus átértékelődésére gondolok, amelyben a fotós, grafikus vagy installációs sugallatoknak meglehetősen komoly szerepe van. S mindez nem mond ellent az önkifejezés, a valóságtükrözés realisztikus eszméinek. De nem szabadna leragadnunk e fogalom dogmatikus, poros és konzervatív értelmezésénél, hanem újra és újra aktuális tartalmakkal kellene feltölteni. Ahogy ez a kortárs művészet szemléletváltásaiban is gazdagon megfigyelhető. Különben a kultúrpolitikai állásfoglalásokban rendszerint egy plakátírozható, könnyen emészthető felfogás érvényesül.

P. F.: Ne feledkezzünk meg azért Tornyai és Barcsay Jenő pályájáról. Az ilyen nagyszerű, hűséges egyéniségeknek köszönhetjük, hogy a művészet útvonalain lehetnek pél-

damutató, eligazító mérföldköveink. Egyikük alföldi sarjadék, a másik erdélyi lélek. Ez a természeti, lelki meghatározottság azután ténylegesen ott munkál mindkettőjük munkásságában. Van bennük hűség, megtartó erő. Én nagyon jól ismerem a magyar avantgárdot, ám elég sok kétségem van a kialakult értékrenddel kapcsolatban. Kevés benne az igazán kivívott, magas rendű életmű. Viszont annál több blöffös művésszel találkozhatunk. Nekünk a főiskolán azt mondta Bernáth mester: figyeljék meg Lakner Lászlót. Ha Bécsben van valami fontosabb képzőművészeti esemény, ő már másnap tud róla. Egyben adaptálja is a legfontosabb tanulságokat. És tényleg: olyan szinten nem láttam még embert rajzolni, ahogy ezt Lakner tette. Őt mégis amolyan nyugati típusú alkotónak tekintem. Vele szemben a bölcs Barcsay Jenő példáját tudom felhozni. Ő nem kapkod, nem rohangál, hanem türelmesen, szépen, konzekvensen építkezik.

N. I.: Annyi bizonyos: a képzőművészeti értékrend mostani regulái aligha kedveznek a vásárhelyi tárlatok érdemi működésének. Az előkészítő bizottságokban már az is gondot okoz: ki legyen az egyes rendezvények megnyitója, kiket kérjünk fel a katalógus előszó megírására. Nehéz olyan művészettörténészt találni, aki igényesen, hitelesen kiállna az itteni seregszemlék mellett. Ergo: az előbbieken emlegetett népi – urbánus ellentét egészen idáig érezteti hatását. Mindenesetre nem először mondom: Magyarországon a képzőművészeti életben az árokásás jóval hamarabb bekövetkezett, mint a politikai közéletben. Ezúttal akár az indukáló szerepű, Vásárhely ellenes Lelkes István jegyezte cikksorozatra is utalhatunk (Művészet, 1979).

E hibásan és ellenségesen működtetett kánonrendszer azért mostanában mintha némileg oldódna. Kieselbach Tamás a modern magyar festészetet bemutató két kötetes impozáns katalógusának előszavában az alföldi realizmus alakjairól – Tornyaiáról, Kosztárról, Rudnayról és Nagy Istvánról – mint a modernség egy különleges hangjának megszólaltatóiról beszél. Ne feledjük, ezek a művészek bejárták a világot, tudták, mi történik szűkebb-tágasabb környezetükben. De ők a szülőföldjükön akartak valami életető világosságot teremteni. Ha ezt a józan, tárgyilagos felfogást szélesebb körben is el lehetne fogadtatni, akkor bizonyára megindulhatna egy egészséges paradigmaváltás. Oldódna a jég.

– *Ez feltétlenül fontos esztétikai korrekció. Egyebek közt azért, mivel a hetvenes évek széles sodrú kritikai inváziója a vásárhelyi iskola atyamestereit is alaposan kikezdte. De máskülönben is: itt sorra-rendre a legkarakteresebb, legtehetségesebb alkotók kerültek a támadások fókuszába. Pont azok, akiknek a kolónia rangja, hitele leginkább köszönhető (pl.: Kohán, Németh József, Szalay, Fejér Csaba). Így hát miként látjátok a meghatározó mesterek szerepkörét a vásárhelyi művészet menetrendjében?*

N. G.: A magam részéről Kohán Györgyöt rendkívül jelentős, kiemelkedő szellemiségnek tartom. Nem elég hányatott, acélos embersége, ám konstruktív erejű, vitális festészetét is valami tiszta archaikus érzékiség járja át. Az ősi plasztikák szikár lényeglátását éppúgy magában hordta, akárcsak az egyiptomi frontalitás tanulságait. Aztán Samu Katalin szenzációs pályakezdéséről se feledkezzünk meg. Ő is igazi, hamisíthatatlan nomád lélek, amit legfőképp páratlan, lakonikus állatplasztikáival bizonyított. Ilyenformán itt is visszakanyarodnék korábbi megjegyzéseimhez, hogy a vásárhelyi művészetben is jelen van bizonyos népi, kollektív és szintetikusabb érvényű mentalitás. Ahogy ez a szentendrei nagymestereknél, Vajdánál és Korniss Dezsőnél is tendenciózan előjön. Már csak azért

is, mivel Bartók Béla népzenei mélyfúrásait és kozmikus összegezéseit tekintették igazi mértékadónak.

N. I.: A tisztánlátás érdekében ismét finomítanám, pontosítanám fogalmainkat. Tudniillik, a hatvanas, de még a hetvenes években is valóban szinkronitásban létezik a vásárhelyi művészet és az őszi tárlatok sora. A nyolcvanas évektől azonban bonyolultabb, eklektikusabb viszonyok alakulnak ki. Innentől már aligha lehet természetes átfedésbe hozni az előbbi jelenségeket. Mert a korábbi periódusban a városnak mégiscsak volt egy népe-sebb, tekintélyesebb rangú alkotói bázisa. Csakhogy az idő múlásával az idősebb generáció jelentős képviselői eltávoztak közülünk. Előbb az alapító atyák, Szabó Iván és Kurucz D. István, majd Németh József, Fejér Csaba s Csikós András helye is sajnálatosan megürese-dett, s ezzel a folyamattal egy újszerű helyzet keletkezett. Szalay Ferenc és Fodor József mellett félig-meddig a középkorú Kéri Lászlót tekinthetjük a Vásárhelyen élő művészek rangidős alakjának. S nála már egy aktuálisabb tartalmú figurális expresszióra esik a hangsúly. Persze mindannyiunknak talány, hogy a Kérral egyidős, illetve a nálánál fiatalabb generációk tagjai képesek lesznek-e egy progresszívebb művészetszemléletet felvállalni.

P. F.: Talán nem árt megemlítenem: ma már az érzéki, humanisztikus művészi magatartás nem csupán az emberi, figurális tematikákban realizálódhat. Egy olyan alkotó is mélységesen megindító, tanulságos bír lenni, aki, mondjuk, csak profán hétköznapi tárgyakat, meghökkentő csendéleteket varázsol elénk. Azért mondom ezt, mivel Kecskés András dinamikus, monumentális tárgy- és térkonstrukciói minduntalan felfrissítene-k, megörvendeztetnek bennünket.

S. L.: Igen, Németh Józsefék generációja szépen, fokozatosan egyre inkább művésztörténet lesz. Imre gondolatai viszont némileg azt indukálták: vajon a mostani időkben van-e valami erőteljesebb, mértékadóbb alkotói bázisa a vásárhelyi seregszemléknek. Ez szerintem is fontos, alapvető kérdés. De nem tartom perdöntőnek, hogy e minőségi profilú belső mag pusztán csak tősgyökös művészekből kerüljön ki. Dehogy. Ezt igazában a jelentősebb külső, szimpatizáns alkotókból is meg lehetne teremteni.

– A belső erőviszonyokat, a humanisztikus lehetőségeket és a megtartó kollektív energiákat latolgatjuk, miközben mindinkább egy irgalmatlanul technicizálódó és globalizálódó világról kell tudomást vennünk. S velük együtt a gazdasági, pénzügyi tényezők kőkemény privilégiumáról. A legújabb nemzetközi és hazai művészeti törekvések programjaiban például már alig akad helye a természeti inspirációknak vagy az egyéni mítoszteremtés érzelmesebb formáinak. Ezzel a szikárabb minimalista és konceptuális tendenciák nyomultak előtérbe. Eldöntendő azonban: a vásárhelyiek hagyományörzőbb, visszafogottabb élet- és művészetfelfogásában találhatók-e olyan elemek, amelyeket a gyorsan pergő idő is egyre-másra visszaigazol?

N. G.: A kortárs képzőművészet sajátos alakulásrendjét tényleg nem lehet megérteni a környező társadalmi viszonyok érdemi adaptálása nélkül. Magam úgy tapasztalom: a dinamikus technikai és kereskedelmi ágazatok látványos felpörgése szinte szükségszerű ellenreakciókat vált ki az emberek többségéből. Fokozódik a csend- és nyugalomigény, az üde természeti környékeknek növekszik az ázsiója. S mindez a művészet szféráiban is nyilvánvalóan lecsapódik. Bármerre járok a világban, azt érzékelem: az élmény alapú magatartásnak, a táji motívumoknak ismét csak nagyobb lett a szerepe. Miként ez a vásár-

helyi művészetben minduntalan evidens volt. Ez a vonzalom egyébként a zöld mozgalmak üdvös, intenzív működésével is aktuálisan összevág.

A komoly szakmai, művészi sikereket felmutató Bukta Imre is olyan módon hozta létre izgalmas environmentjeit, tárgykollázsait, hogy egy percig sem hagyta cserben plebejus arcú, élményteli gyerekkorát. Vagy épp a jubiláló Kokas Ignáctól hallottam nemrég, hogy egy örömteli benyomással lett gazdagabb. Észrevette ugyanis: egyik kedves tanítványa, a meglehetősen erélyes konceptualizmust művelő Nemes Csaba mostanában tájmotívumokat kezdett festeni. Szó, ami szó: a konkrétabb, kedvesebb táji és térbeli élményzónák nélkül voltaképp gyökértelessé válik a művészet.

P. F.: Ha azt kérdeznék tőlem, az előttem szóló Nagy Gábort stilárisan hová tudnám behelyezni, akkor azt mondanám: sehova. Ő egyszerre hagyománytisztelő, igazi modern és természetcentrikus művész. Miként Sejben Lajos is olyanféle spontán, zsigeri és egyszerű dolgokig jutott el az önkifejezésben, mint a hajdani ősember. Ez egyáltalán nem szégyen, hanem kivételes erény és kortársi irányzék. Hogy e gyorsan változó világban a képzőművészet még stabil, állandóbb emberi értékeket tud felmutatni. Olyan személyes, ösztönös gesztusokat, amelyek nélkül csak sivár, mechanikus életet lehet elképzelni. Úgyhogy ez lenne az első reflexióm a globalizációs jelenségekre.

Majd az egyik Tesco áruház igazgatója jut eszembe. Szerinte az a valódi jó kép, amit el lehet adni. Nos, a mindennapok nyüzsgésében itt tartunk valahol. Amennyiben pénzed van, írnak rólad a sajtóban, netán mutatnak a tévé képernyőjén, akkor ténylegesen vagy, létezel. Különbösen nincs jelentősége a munkásságodnak. Magam is egy sorozatot szenteltem a szegedi napsugaras házak formatartalmainak, de ezeket a munkáimat nem is akarom eladni. Más kérdés, hogy nálunk az archaikus szellemiség megítélése közel sincs a helyén. Pedig a zseniális Tóth Menyhért művészete is ebből az ősi, alföldi térségből sarjadt ki.

S. L.: Aligha kétséges: a modern technikai eszközöknek megannyi áldása van. Ezt kár lenne tagadnunk. Az elmés digitalizálásokkal jóformán minden fontosabb információhoz hozzájuthatunk. A szebbnél szebb szárazföldi és mélytengeri tájakat pedig a televízióban is megcsodálhatjuk. Mégis vigyáznunk kell ezzel az elektronikus dömpinggel. A másodkézből szerzett ismeretek, a közvetett élmények tudniillik sohasem képesek teljesen pótolni a személyes érvényű átéléseket. Ezek nélkül csakugyan talajtalanná, elidegenedetté és gyökértelessé vedlenek a kortársi embertömegek.

N. I.: Itt újra visszakanyarodnék az őszi tárlatok tapasztalataihoz. Ebben a közegben is tetten érhető egy olyan tendencia, amely az élményalapú, természetközeli szemléletek bizonyos reneszánszát igazolja. Az utóbbi két esztendőben meghívást kaptak az őszi tárlatra a zömmel frissen végzett festőket és grafikusokat tömörítő Sensaria csoport tagjai, akiknek László Dániel festőművész a vezetőjük. Nos, ezeknél a fiataloknál is megfigyelhető, hogy a konkrétabb, ábrázoló jellegű kifejezési formákat respektálják. A tapasztaltabb, korosabb generációknál ez félig-meddig természetes hozomány, de az újak esetében mégiscsak egy szemléleti metamorfózis működéséről kell tudomást vennünk.

Aztán a jubileumi tárlat eseményeiből is kiemelhetek egy idevágó példát. Az eredeti terv ugyanis az volt, hogy az ötvenedik őszi tárlatra elkészül egy komoly elméleti és vizuális áttekintést nyújtó monografikus katalógus. Ez azonban máig nem történt meg. Nem azért, mintha a tanulmányok nem készültek volna el. Vásárhely városának vezetése azt szerette volna elérni, hogy a tárlat öt évtizedes történetének tiszteletére egy válogatott

anyaggal mutatkozhasson be az Őszi Tárlat egy budapesti múzeumban vagy kiállítóhelyen. Ennek a kiállítási anyagnak a bemutatására azonban egyetlen fővárosi kiállítóhely sem vállalkozott, s ez visszavetette a tanulmánykötet munkálatait is. Így nem volt igazi kényszerítő erő, ami e kötet megjelentetését hatásosan támogatta volna. Szó esett már róla: a látszatok mai világában pusztán csak annak a dolgnak van súlya, léte és jelentősége, amiről írnak, amit dokumentálnak. Ennek a kiadványnak is az lett volna egyik legfontosabb szerepe, hogy jelezze: Vásárhely azért létezik, működik. Hogy ne lehessen totálisan elhallgatni e jelentős művészeti fórumot.

– Ha többé-kevésbé egyetértünk a természeti alapbázisú, organikus felfogások életrevalóságában, akkor ezen a nyomon akár a legvégső dilemmát is megfogalmazhatom. Vagyis van-e szerintetek manapság valami tematikai, eszmei és szervezési lehetőség, amelyekkel a vásárhelyi őszi tárlatoknak egyféle karakteresebb, tartalmasabb és korszerű arculatot lehetne biztosítani. Igaz ugyan: a stílárís eklektikát semmiképp sem bírjuk kiküszöbölni. De nem is kell. Viszont a hazai kortárs művészetben megannyi érdekes, rangos képviselője akad a természeti egzisztenciájú, folklorisztikus és humánökológikus jellegű törekvéseknek. Ezeket talán okosan, tapintatosan össze lehetne fogni az őszi seregszemlék keretében.

D. J.: Egy ilyen átfogóbb, egységesebb eszmei arculat kimunkálása feltétlenül jót tenne a vásárhelyi kiállításokkal. Mert az a legkevesebb, hogy itt lépten-nyomon roppant változatos, eklektikus műállomány verődik össze. Ám ennél is fontosabb, ha tisztesen beismerjük: gyakran észbontó stíluskáosz uralkodik a termekben.

P. F.: Magam is érzékelek bizonyos demokratikus, szintetikus profilú változásokat az őszi tárlatok alakulásában. Emlékszem: a kezdeti időszakokban a bejáratú főterem falai úgyszólván ki voltak bérelve. Itt csupán Kurucz D. István vagy Németh Józsa képei szerepelhettek. Szerencsére Imre igazgatóságával, majd Pogány Gábor közreműködésével feloldódtak e merev, hierarchikus beidegződések. Miként a hiperrealista gyulai művésztelep felkarolásában is egészséges fantáziát látok. Balogh Gyula például már díjat is kapott az egyik rendezvényen. Én pedig négy évig benne voltam a hazai festő szakosztály vezetőségében. Ezt csak azért mondom, mivel ekkoriban csak-csak megtapasztaltam, hogy a tematikai, formai együttállások játékonan feldúsítják a csoportos kirukkolások szellemi energiáit. Budán történetesen az organikus művészet gondolatkörében szerveztek egy érdekes, karakteres kiállítást. Máig emlékszem e tanulságos bemutatóra.

N. G.: Beszélgetésünknek mintha lenne valami perspektivikus irányzéka. Engem is egyre-másra a jellegzetes áthallások, összefüggések érdekelnék a művészet szféráiban. Noha minduntalan az a nagy kérdés: miként lehetne az analóg, rokon szellemű törekvéseket valahogy érdemlegesen összefogni. Ez látszólag gigászi, mégsem reménytelen, értelmetlen törekvés. Egy építészről hallottam, olvastam egy magvas megállapítást, miszerint korszakunkat egyre inkább a megjelölt helyek hiánya járja át. Ami annyit tesz: nyugtalan életünket leginkább a praktikus gyorsaság, a felpörgetett idő motiválja. Ennek pedig az az ára, hogy a térbeli otthonosság, meghittség ugyanúgy kiszökik érdekeinkből, mint az egyedi és közösségi helyszínek mágikus, harmonikus tudata. Már csak ezért is kedvemre való egy olyanféle kiállítási koncepció, amely lényegében a humánökológia kötőszövetére alapozódna.

N. I.: Egy keleti mondás úgy tartja: a világban egyetlen dolog van csak, mi állandó, s ez a változás. A Vásárhelyi Őszi Tárlatok apropóján ezt a többrétegű, izgalmas kérdéskört próbáljuk most stílárís, praktikus és minőségi támpontokkal befogni. Ámde a módosulások, változások láncolatában a lehetséges elhajlásokat és kifutási eredményeket nemigen bírjuk megjósolni. Túl sok a kérdőjel. Nem tudhatjuk többek közt, hogy milyen hatása lesz annak, ha a Tornyai János Múzeum a megyei önkormányzattól átkerül a város fennhatóságába. Holott ez a mozzanat az őszi tárlatok szervezési menetét és fenntartói háttérét éppúgy meghatározza, mint a tárlatok arculatát. Kétségtelen azonban: nincs még egy hazai település, amelyik ilyen bőkezű gavallériával kiállna saját kulturális fóruma mellett. Itt a tárlat fődíjával, a Tornyai-plakettel egymillió forint jár, de a Galyasi Miklós- és az Endre Béla-díj is ötszáz-ötszázezer forintot jelent a díjazott művészeknek. És akkor még nem beszéltünk a számtalan kisebb díjról. Ezek a tények önmagukban is markánsan jelzik: Vásárhelyen igenis megvan az akarat a nagy múltú őszi tárlat tisztes támogatására, igényes megőrzésére.

Szuromi Pál

